

Kwaliteitshandboek Onderwijs Anton de Kom Universiteit van Suriname (AdeKUS)

augustus 2015

INLEIDING.....	3
VERSCHILLENDE DEFINITIES VAN KWALITEIT.....	4
Kwaliteit van onderwijs.....	5
Enkele begrippen nader toegelicht.....	6
Kwaliteitszorg.....	6
Interne en externe kwaliteitszorg.....	6
Accreditering en validering.....	6
EXTERNE KWALITEITSZORG	7
INTERNE KWALITEITSZORG ADEKUS.....	9
Strategische doelstelling.....	9
Kwaliteitssysteem	9
Ontwikkelingsfasen.....	10
Positie AdeKUS.....	12
Betrokkenen bij de kwaliteitszorg onderwijs.....	13
Verantwoordelijken met betrekking tot kwaliteitszorg op de universiteit	14
Meting van de kwaliteit	18
Planning kwaliteitscyclus	19
Instrumenten voor kwaliteitszorg.....	24
Vak evaluatie.....	25
Curriculum evaluatie.....	28
BIJLAGEN	34
Bijlage 1 Onderwijsvisie Anton de Kom Universiteit van Suriname.....	34
Bijlage 2 Checklist documenten.....	37

INLEIDING

Vandaag de dag staat kwaliteit hoog in het vaandel geschreven van overheden en maatschappij. Alle sectoren van de maatschappij worden gedwongen verantwoording af te leggen over de kwaliteit van het product of de dienst die men levert. Soms overheerst het gevoel dat het begrip kwaliteit een uitvinding van de laatste decennia is, doordat het een en al “kwaliteit” is dat de klok slaat, hoewel een ieder weet dat een professionele organisatie er altijd op gericht is kwaliteit te leveren. Zo ook binnen het (hoger) onderwijs. Iedere docent voelt zich verplicht zijn of haar uiterste best te doen om kwaliteit te leveren.

Maar waarom dan al die aandacht van de buitenwereld voor kwaliteit? Waarom is het noodzakelijk om intern een systeem van kwaliteitsborging in te voeren en waarom is het noodzakelijk om een externe beoordeling uit te voeren? Waarom ineens een Nationaal Orgaan voor Accreditatie, NOVA?

Er zijn verschillende redenen voor deze toenemende belangstelling voor kwaliteit en kwaliteitszorg. In eerste instantie wordt er veel publiek geld uitgetrokken voor onderwijs en meer en meer vraagt het publiek (bv door middel van De Nationale Assemblee) om verantwoording af te leggen voor de besteding van publieke middelen (accountability). In tweede instantie worden studenten, leerlingen en ouders steeds mondiger en worden ook meer gezien als consumenten; consumenten die recht hebben op kwaliteit en die recht hebben om te weten waarvoor ze kiezen als ze kiezen voor een school of een opleiding. En ten slotte wordt de concurrentie tussen instellingen, en met name binnen het hoger onderwijs, steeds groter en wil men zich onder andere laten voorstaan op kwaliteit. Er worden steeds meer opleidingen aangeboden, zowel door de door overheid gesubsidieerde instellingen als door particuliere opleidingsinstellingen.

Daarnaast zien we een trend van centrale sturing op het onderwijs naar meer autonomie voor de onderwijsinstellingen. Ook in het concept van de Wet op het Hoger Onderwijs is deze ontwikkeling waarneembaar. Die grotere autonomie betekent ook dat instellingen meer en meer hun eigen kwaliteit moeten bewaken en zelf verantwoordelijk gesteld worden voor hun kwaliteitszorg.

De doelstelling van dit kwaliteitshandboek is tweeledig:

- a. Intern: in het kwaliteitshandboek worden de verantwoordelijkheden, doelen, streefwaarden, procedures, protocollen e.d. vastgelegd. Hiermee is het handboek ook een bron van informatie voor de zelfevaluatie die onderdeel uitmaakt van het stelsel van kwaliteitszorg.
- b. Extern: het handboek is een essentiële bron van informatie over het kwaliteitszorgsysteem van de opleidingen op de universiteit voor externe beoordelaars van de opleidingen, zoals visitatiecommissies en NOVA.

Dit handboek is een document in ontwikkeling: binnen de AdeKUS is de kwaliteitszorg van het onderwijs in ontwikkeling en daarom zal het handboek regelmatig worden geactualiseerd om de nieuwe inzichten en afspraken te verwerken.

VERSCHILLENDE DEFINITIES VAN KWALITEIT

In de literatuur worden een groot aantal verschillende definities over kwaliteit gegeven.

Dat kwaliteit niet zo eenvoudig te definiëren is, en maar een zeer vaag begrip is, laat Robert Pirsig¹ zien in zijn boek "Zen and the Art of Motorcycle Maintenance":

"Quality You know what it is, yet you don't know what is. But that's self-contradictory. But some things are better than others, that is, they have more quality. But when you try to say what the quality is, apart from the things that have it, it all goes poof! There's nothing to talk about. But if you can't say what quality is, how do we know what it is, or how do you know that it even exists? If no one knows what it is, then for all practical purposes it doesn't exist at all. But for practical purposes it really does exist. What the hell is quality? What is it?" Pirsig (1974).

Het begrip kwaliteit kan veel betekenissen hebben. Kwaliteit als begrip wordt gebruikt voor allerhande momenten, gebeurtenissen, entiteiten. Kwaliteit zegt iets over cultuur, gedrag, boeken, gebruiksartikelen. Van toepassing zijn hierbij begrippen als waarde, leefwereld (Habermas²), paradigma (Kuhn³), dus ook het individuele gedrag binnen sociale structuren (de aloude structure-agency discussie). Om het begrip kwaliteit meer handvatten te geven, om er grip op te krijgen, lijkt er behoefte aan een andere benadering.

David Garvin⁴ (1984) onderscheidt vijf soorten definities voor kwaliteit: transcendent, productgericht, waardegericht, productiegericht en gebruikersgericht.

- Transcendent: kwaliteit wordt gezien als iets ondefinieerbaar, kwaliteit kunnen we herkennen zoals we ook schoonheid kunnen herkennen zonder dat we dit precies kunnen definiëren.
- Productgericht: kwaliteit is een eigenschap van een product dat gemeten kan worden. Garvin geeft als voorbeeld dat roomijs een hogere kwaliteit heeft naarmate het vetgehalte hoger is.
- Waardegericht: kwaliteit wordt afgezet tegen kosten.
- Productiegericht: kwaliteit is de mate waarin een product voldoet aan specificaties en standaarden.
- Gebruikersgericht: hier ligt de focus op de eisen gesteld door de gebruiker. In deze definities is kwaliteit vooral afhankelijk van de tevredenheid van de klanten.

¹ Pirsig, R.M. (1976). *Zen en de kunst van het motoronderhoud. Een onderzoek naar waarden*. Amsterdam in "Kwaliteit wat bedoel je"; Henk Bobbink, november 2013

² Ibidem

³ Kuhn, T.S. (1962). *The Structure of Scientific Revolutions*. Chicago/London: The University of Chicago in "Kwaliteit wat bedoel je"; Henk Bobbink, november 2013

⁴ Garvin, D.A. (1988). *Managing Quality: The Strategic and Competitive Edge*. New York: The Free Press in "Kwaliteit wat bedoel je"; Henk Bobbink, november 2013

Vaak wordt ook een onderscheid gemaakt tussen kwaliteit in absolute zin en kwaliteit in relatieve zin⁵. Men gebruikt de term kwaliteit in absolute zin in de betekenis van uitmuntend, erg goed, boven gemiddeld. Dit is een school met kwaliteit, dit is een kwaliteitsrestaurant. In het bedrijfsleven ziet men hier ook de term ‘excellent’ opduiken. Centraal staat dan de vraag: Hoe kunnen we ervoor zorgen dat we een excellente onderneming worden?

Daarnaast kan men de term kwaliteit ook relatief gebruiken, men relateert kwaliteit dan aan de criteria of de eisen die aan een product of dienst gesteld worden. In de literatuur wordt deze betekenis van kwaliteit ook wel ‘fit for pulposi’ genoemd. Er wordt ervan uitgegaan dat er criteria of eisen geformuleerd zijn waaraan het product of dienst moet voldoen. Naarmate meer aan deze criteria voldaan wordt is de kwaliteit ervan hoger.

Kwaliteit van onderwijs

Bij de definitie van de kwaliteit van onderwijs voldoen de bovenstaande omschrijvingen niet volledig. Als het gaat om het produceren van een computer is het mogelijk om van te voren duidelijk de criteria en normen waaraan de computer moet voldoen, vast te stellen, omdat iedereen die een computer koopt in grote lijnen dezelfde eisen eraan zal stellen. De computer zal daaraan voldoen of niet en de cliënt zal tevreden zijn of niet. Bij de definitie van de kwaliteit van het onderwijs ligt het complexer. Het onderwijs kan verschillende klanten benoemen die verschillende eisen kunnen hebben: student, werkveld, maatschappij. Ook is onduidelijk wat het product van het onderwijs is: de afgestudeerde, de kennis en vaardigheden die gedurende de opleiding wordt opgedaan of het behaalde diploma? Studenten zijn binnen het onderwijs “klanten”, maar ook zelf producenten van hun eigen kennis en vaardigheden.

Als we het hebben over kwaliteit van onderwijs dan zullen we het daarom veelal hebben over de relatieve betekenis van kwaliteit: onderwijs dat voldoet aan de criteria die eraan gesteld worden. Dit houdt natuurlijk in dat er expliciete criteria zijn waaraan het onderwijs moet voldoen. Wat de ene een duidelijk criterium voor kwaliteit noemt, zal de andere minder belangrijk vinden. Bij onderwijs zijn verschillende belanghebbenden en die vinden allemaal iets over de eisen waaraan onderwijs moet voldoen. Bij het kijken naar kwaliteit van onderwijs is het daarom van belang om alle belanghebbenden bij de kwaliteitsdefiniëring en bij de kwaliteitsbepaling te betrekken.

Binnen de Anton de Kom Universiteit van Suriname is het uitgangspunt dat de interne kwaliteitszorg aansluit op de externe kwaliteitszorg. Daarom wordt bij de definitie van kwaliteit voor het onderwijs dezelfde definitie gebruikt die door NOVA wordt gehanteerd: voldoen aan de kwaliteitseisen die minimaal van een wetenschappelijke opleiding in het hoger onderwijs verwacht mogen worden.

⁵ David A. Garvin (1984) What Does "Product Quality" Really Mean? Sloan Management Review, Fall 1984 in "Kwaliteit van onderwijs: waar hebben we het over? K.H.L.A. Schlusmans, z.j.

Enkele begrippen nader toegelicht

Kwaliteitszorg

Onder kwaliteitszorg wordt verstaan een systematische, gestructureerde aandacht voor kwaliteit, gericht op kwaliteitshandhaving en kwaliteitsverbetering. Kwaliteitszorg is de noodzakelijke voorwaarde voor kwaliteitsborging. Kwaliteitszorg betekent ook het systematisch inzicht verwerven in het functioneren in de prestaties van een onderwijsinstelling in haar relevante omgeving met als doel de aangetroffen kwaliteitstoestand te handhaven of te verbeteren.

Kwaliteitszorg heeft verschillende doelen:

- Kwaliteitsbewaking
- Kwaliteitshandhaving of –verbetering
- Kwaliteitsverantwoording of visitatie en accreditatie

Interne en externe kwaliteitszorg

In het jargon van kwaliteitszorg wordt onderscheid gemaakt tussen interne en externe kwaliteitszorg in het hoger onderwijs. De interpretatie van deze begrippen verschilt hier en daar. Meestal wordt ermee bedoeld dat de instellingen voor het hoger onderwijs belast zijn met de interne kwaliteitszorg en dat een externe instantie, vaak op basis van wettelijke regelgeving, belast is met de externe beoordeling van de kwaliteit van het onderwijs.

Accreditering en validering

Bij **accreditering** gaat het erom dat de instelling getoetst wordt of zij voldoet aan bepaalde criteria, die van buitenaf zijn opgesteld door bv. de overheid of een beroepsvereniging. Indien men aan de criteria voldoet wordt men geaccrediteerd.

Bij **validering** van een opleiding is er een duidelijk onderscheid tussen het wetenschappelijk onderwijs en het HBO. De HBO-opleidingen moeten de validering vooral verwerven van het bedrijfsleven en van de werkgevers. Het wetenschappelijk onderwijs moet zijn validering verwerven in de internationale wetenschappelijke wereld. Mengvormen zijn ook mogelijk; bv. de medische opleiding moet de validering zowel van de beroepsgroep als van de universitaire gemeenschap verwerven.

EXTERNE KWALITEITZORG

De interne kwaliteitszorg van de universiteit moet aansluiten op de externe kwaliteitszorg, zoals die is geregeld in de Wet NOVA die in 2007 is aangenomen door De Nationale Assemblée. Daarom worden hier eerst de hoofdlijnen van het accreditatiestelsel zoals dat is geregeld op basis van de wet NOVA uiteen gezet.

Iedere onderwijsinstelling die hoger onderwijs in Suriname verzorgt kan voor een bachelor of masteropleiding een accreditatieaanvraag indienen bij het Nationaal Orgaan voor Accreditatie (NOVA). Accreditatie vindt plaats op het niveau van de opleiding. De kwaliteit van individuele opleidingen staat daarmee centraal in het accreditatiestelsel. In dit stelsel toetst een visitatiepanel van onafhankelijke deskundigen een opleiding op een aantal standaarden die zowel de kwaliteitszorg van de opleiding als het hart van de onderwijskwaliteit betreffen. De specifieke kwaliteitseisen op basis waarop getoetst worden zijn vastgelegd in de beoordelingskaders.

Dit betekent dat de opleiding wordt beoordeeld op basis van vooraf opgestelde accreditatiekaders. Conform artikel 12 van wet NOVA zijn verschillende accreditatiekaders ontwikkeld voor opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs en opleidingen in het hogere beroepsonderwijs voor bestaande opleidingen en voor de toets nieuwe opleidingen. Ook is een kader ontwikkeld voor accreditatieaanvragen die steunen op een al eerder verkregen buitenlandse accreditatie. Voor alle accreditatiekaders is een format ontwikkeld voor een aanvraag, dat verplicht gehanteerd moet worden. De accreditatiekaders en de bijbehorende formats voor wetenschappelijke opleidingen zijn te downloaden op de website van AdeKUS <http://www.uvs.edu/diensten/kwaliteitszorg/>.

Hoewel de accreditatiekaders voor de bestaande opleidingen en voor de toets nieuwe opleiding erg op elkaar lijken, zijn er een aantal belangrijke verschillen. Deze verschillen staan in de onderstaande tabel opgesomd.

WO TNO	WO Bestaande opleiding
Toetsing op voornemens (plantoetsing) ⁶	Toetsing op bewezen resultaten
Aanvraagdossier ⁷	Aanvraagdossier met Zelfevaluatierapport
Zeven onderwerpen, 16 standaarden	Acht onderwerpen, 18 standaarden
Bij negatief oordeel na drie maanden mogelijkheid nieuwe aangepaste aanvraag	Bij negatief oordeel herstelperiode van maximaal drie jaar
Bij negatief oordeel verbod om studenten in te schrijven (opleiding kan niet starten)	Bij negatief oordeel sancties art 23 wet NOVA(opleiding krijgt verbod tot afgeven verklaringen afgelegde tentamens of examens, verbod tot afgeven van diploma's en verlenen graden, verbod inschrijving eerstejaars en inkorten of stopzetten Staatssubsidie)

⁶ Bij de aanvraag nieuwe opleidingen voor opleidingen die feitelijk wel bestaan worden de resultaten bij de beoordeling meegenomen

⁷ Bij de aanvraag nieuwe opleidingen voor opleidingen die feitelijk wel bestaan en al tenminste een cohort afgestudeerden heeft moet **wel** een zelfevaluatierapport worden overgelegd

Voor een eerste accreditatieaanvraag geldt dat opleidingen die bestonden voor 4 april 2013 mogen kiezen of ze accreditatie aanvragen conform de toets nieuwe opleiding of als bestaande opleiding. Opleidingen die na die datum als bachelor of master zijn gestart moeten voor de eerste aanvraag het accreditatiekader voor de toets nieuwe opleiding gebruiken.

De accreditatiekaders voor opleidingen in het hoger onderwijs bestaan uit:

- een beoordelingskader, bestaande uit onderwerpen, standaarden voor beoordeling en een toelichting op de standaarden;
- een beschrijving van de werkwijze bij de accreditatie van opleidingen, met daarbij de criteria voor beoordeling van de toetsing en van het visitatierapport door de accreditatieraad;
- beslisregels.

Het visitatiepanel doet op basis van de ingediende aanvraag en op basis van een site visit een uitspraak over de kwaliteit van de opleiding en adviseert de accreditatieraad over het al dan niet accrediteren van de opleiding. De accreditatieraad NOVA beslist op basis van het advies al dan niet tot accreditatie van een opleiding. De kwaliteitstoetsing en maatschappelijke verantwoording vinden hun neerslag in een openbare beoordelingsrapportage.

INTERNE KWALITEITSZORG ADEKUS

Strategische doelstelling

In het Strategisch beleidsplan dat het bestuur van de Anton de Kom Universiteit van Suriname in december 2012 heeft vastgesteld is het onderwerp kwaliteit en accreditatie een van de speerpunten voor de komende vijf jaar. De instelling van de Accreditatieraad en het bureau NOVA geeft de onderwijsinstellingen in Suriname de mogelijkheid om hun opleidingen op basis van de wet NOVA te laten accreditieren.

Als strategische doelstelling heeft het bestuur geformuleerd dat alle opleidingen binnen drie jaar geaccrediteerd moeten zijn via het NOVA. Daarnaast heeft het bestuur een viertal specifieke doelstellingen benoemd in het programma Kwaliteit en Accreditatie:

- het institutionaliseren van een systeem van kwaliteitsborging voor alle opleidingen;
- verhoging van het studierendement, vooral bij de bachelor opleidingen;
- verhoging van het wetenschapsgehalte van alle opleidingen en van het wetenschappelijk personeel;
- nauwere afstemming van alle opleidingen op de maatschappelijke behoefte.

De voor deze periode geïdentificeerde actoren die de kwaliteit van het onderwijs moeten verhogen zijn o.a.:

- De kwaliteit van de docenten d.m.v. het vastleggen van een DPO-traject van deskundigheidsbevordering voor docerend personeel;
- Verbetering van het studierendement o.a. door het institutionaliseren van studiebegeleiding
- Een student-gecentreerde leeromgeving door aanleg van betere onderwijsfaciliteiten en uitbreiding van ICT mogelijkheden
- Evaluatie en herziening van curricula van de verschillende opleidingen

De universiteit heeft met betrekking tot het onderwijs haar strategische doelstellingen uitgewerkt in een onderwijsvisie, (zie bijlage 1). Aan de ontwikkeling van een onderzoeksvisie wordt nu gewerkt.

Kwaliteitssysteem

Een kwaliteitssysteem is de wijze waarop en de middelen waarmee een organisatie via een systematische en structurele aanpak vormgeeft aan het beheersen, sturen, borgen en verbeteren van de kwaliteit. Het kwaliteitssysteem voor het onderwijs heeft tot doel de kwaliteit van de opleiding te bewaken en waar nodig of mogelijk te verhogen. Dit gebeurt door meten, vergelijken (met doelen en streefwaarden) en terugkoppelen naar onderwijsproces en opleiding.

Bij de invoering van een intern kwaliteits(waarborg)systeem is het van groot belang dat er een integratie van de interne kwaliteitszorg in het beleid van de instelling moet plaatsvinden. Kwaliteitszorg moet geen afzonderlijk aandachtsgebied zijn. Aandacht voor de kwaliteit dient een normaal onderdeel van de bedrijfsvoering te zijn. Het invoeren van kwaliteitszorg betekent dan ook organisatieverandering. Het gaat er hierbij om dat er structureel aandacht aan de kwaliteitszorg wordt besteed.

Onder kwaliteitsborging wordt verstaan dat een universiteit een zodanig kwaliteitsbeleid voert dat het “productieproces” onder controle is, zodat het tot de gewenste kwaliteit kan leiden. Een goed functionerend systeem kan ons elk moment vertellen hoe het met onze kwaliteit gesteld is. In tegenstelling tot een uit te voeren zelfevaluatie (eens in de drie-vijf jaren een pas op de plaats maken) gaat het bij kwaliteitsborging om een continu proces, waarbij de volgende vragen als leidraad dienen:

- doen we wel de juiste dingen?
- doen wij de juiste dingen ook op de juiste manier?
- beheersen wij het proces om onze doelen te realiseren?
- bereiken wij ook onze doelen?
- weten wij op ieder moment de staat van de productie (meten en dan regelen via feedback processen uitgaande van gezette normwaarden)

In het proces van interne kwaliteitsborging of kwaliteitszorgmodel worden de volgende stappen onderscheiden:

1. **het formuleren van meetbare doelstellingen**
2. **het monitoren**; het verloop volgen van de input, het proces en de output. Men kan elk moment de kwaliteit aflezen aan de hand van tevoren bepaalde criteria of prestatie indicatoren. Hierbij wordt het proces middels meting of cijfers bewaakt: dit biedt de gelegenheid om de vinger aan de pols te houden
3. **evaluatie van de uitkomsten van onderzoek**; voldoen de uitkomsten aan de normen die we ons gesteld hebben?
4. **actie ondernemen op basis van het monitoren en de evaluatie**; de uitkomsten dienen gebruikt te worden ter verbetering van de geconstateerde situatie.

Kwaliteit moet “gemanaged” worden; sturen op basis van kwaliteit. De uitkomsten van een evaluatie of zelfanalyse of een externe beoordeling kunnen aanleiding geven om specifiek op kwaliteit aan te sturen. Eventuele maatregelen en randvoorwaarden dienen te worden genomen.

Ontwikkelingsfasen

In de literatuur worden vijf ontwikkelingsfasen benoemd, waarin een (onderwijs)organisatie zich kan bevinden met betrekking tot de zorg voor kwaliteit⁸:

⁸ Deze fasen zijn in de jaren tachtig ontwikkeld door prof. dr. ing. T.W. Hardjono in het zogenaamde “Berenschot Generatiemodel” en onder meer beschreven in Hardjono en Hes De Nederlandse kwaliteitsprijs en onderscheiding

Fase 1: Activiteiten georiënteerd (zeer hoog risicoprofiel voor onderwijskwaliteit)

- geen vastgestelde visie op kwaliteit
- geen instellingsbreed kwaliteitssysteem, maar losse kwaliteitsactiviteiten
- geen instellingsbrede of systematische sturingsinformatie
- geen systematisch verbeterbeleid
- onvoldoende zicht op de kwaliteit van de afzonderlijke opleidingen door het instellingsbestuur.

Fase 2: Proces georiënteerd (hoog risicoprofiel)

- visie op kwaliteit in ontwikkeling/nog niet volledig operationeel
- instellingsbreed kwaliteitssysteem op hoofdlijnen
- verbeterbeleid bij geconstateerde kwaliteitsproblemen
- aanzet tot instellingsbrede sturingsinformatie
- geen volledig zicht op de kwaliteit van de afzonderlijke opleidingen door het instellingsbestuur.

Fase 3: Systeem georiënteerd (risicoprofiel matig tot laag)

- sturing vanuit de visie op kwaliteit
- een instellingsbreed kwaliteitssysteem (PDCA- cyclus wordt uitgevoerd)
- een proactief sturingsinformatiesysteem
- een early warning systeem door risicoanalyse
- goed zicht op de kwaliteit van de afzonderlijke opleidingen door het instellingsbestuur
- stakeholders hebben inbreng vanuit een formele setting met consultatie achteraf.

Fase 4: Keten georiënteerd (risicoprofiel laag).

- de kwaliteit van het onderwijs wordt beoordeeld vanuit een integrale visie op kwaliteit waar zowel de ondersteunende diensten als het onderwijs deel van uit maken
- het HRM-beleid maakt integraal onderdeel uit van het beleid om het onderwijs te verbeteren
- early warning systeem door risicoanalyse
- bestuur heeft goed zicht op de kwaliteit van de afzonderlijke opleidingen
- stakeholders leveren periodiek feedback
- stakeholders hebben inbreng vanuit een formele setting met consultatie achteraf

Fase 5: Totale zorg voor kwaliteit (risicoprofiel laag) (TQM).

- Een permanent en interactief verbeteringsproces gericht op de individuele student

- Permanente monitoring van het leerproces en het curriculum dat interventies op het leerproces mogelijk maakt op verschillende plekken structureel en proactief invloed op het curriculum het opleidingenportfolio door stakeholders
- Integrale verantwoordelijkheid van het team en de managers voor de bewaking en verbetering van de kwaliteit

Bij het eerste profiel is er nog geen sprake van een kwaliteitssysteem, het tweede en derde profiel richten zich vooral op kwaliteitsbeheersing en bij het vierde en vijfde profiel ligt de focus op het continue verbeteren van de kwaliteit van de organisatie en van het onderwijs (m.a.w., het lerend en evoluerend aspect van kwaliteitsbeheersing zijn inherente systeemkenmerken). Een score in fase 1 betekent niet dat de onderwijsorganisatie kwalitatief slechte opleidingen verzorgt, maar dat de organisatie nog vier ontwikkelingsfasen kan groeien, waardoor de garantie op het blijven leveren van kwaliteit toeneemt.⁹

Positie AdeKUS

Om een zorgvuldige vaststelling te doen in welke fase de universiteit zich bevindt moet een positiebepaling of nulmeting worden uitgevoerd. Deze positiebepaling kan ook per faculteit of opleiding worden uitgevoerd en het is mogelijk dat verschillende onderdelen van de universiteit zich in verschillende fasen bevinden. Deze positiebepaling heeft nog niet plaatsgevonden, maar het lijkt realistisch te stellen dat de universiteit en de meeste onderdelen en processen zich bevinden in fase 1 of 2. Dit betekent dat met betrekking tot de borging van de kwaliteit van de opleidingen en de processen onvoldoende zekerheid is dat de kwaliteit geborgd kan worden.

Als we kijken naar de verschillende stappen in het kwaliteitszorgsysteem worden een aantal knelpunten duidelijk:

1. het formuleren van meetbare doelstellingen: veel doelstellingen zijn niet of onvoldoende SMART¹⁰ geformuleerd waardoor ze moeilijk meetbaar en toetsbaar zijn.
2. het monitoren; het verloop volgen van de input, het proces en de output: om de uitput goed te kunnen monitoren moeten relevante data en informatie snel en betrouwbaar beschikbaar zijn bij de verantwoordelijken voor het proces. Belangrijke data, zoals studieresultaten en rendementsgegevens komen echter pas laat beschikbaar en zijn soms multi-interpreteerbaar.
3. evaluatie van de uitkomsten van onderzoek; voldoen de uitkomsten aan de normen die we ons gesteld hebben? Doordat de doelstellingen niet duidelijk geformuleerd zijn en de gegevens niet (tijdig) beschikbaar zijn is evaluatie slecht of pas laat mogelijk.
4. actie ondernemen op basis van het monitoren en de evaluatie; de uitkomsten dienen gebruikt te worden ter verbetering van de geconstateerde situatie. Omdat de uitkomsten van de monitoring en de evaluatie niet beschikbaar zijn moeten extra maatregelen genomen

⁹ . Bron: Methode voor kwaliteitsverbetering van het hoger onderwijs naar het EFQM-model, Expertgroep HBO, vierde versie, juni 2004

¹⁰ Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch Tijdgebonden

worden om bij problemen alsnog die informatie te krijgen, of wordt actie ondernomen die niet gebaseerd is op een onderbouwde probleemanalyse.

5. Continuïteit van beleid en bestuur; door het systeem van politiek benoemde universitaire bestuurders en gekozen facultaire en opleidingsbestuurders en de korte zittingsduur van de bestuurders is het moeilijk om een lange termijn beleid te formuleren en uit te voeren, omdat nieuwe bestuurders vaak ook nieuwe beleidsinzichten hebben.

De ambitie van het universiteitsbestuur is aangegeven in het Strategisch beleidsplan en omvat onder meer het institutionaliseren van een systeem van kwaliteitsborging voor alle opleidingen alsmede de overkoepelende organisatie en ondersteunende diensten. Daarom zal in 2015 met behulp van de A3 methodiek¹¹ in het planning en control proces de kwaliteitszorg versterkt worden. Deze methodiek zal allereerst worden toegepast op het niveau van de universiteit, binnen het Bureau van de universiteit, de afdeling KOR, de FTeW en FMijW. Daarna wordt bezien of deze planning en control systematiek ingevoerd kan worden voor de hele universiteit. Het doel hiervan is dat binnen 2 jaar de kwaliteitszorg voor alle opleidingen en onderdelen van de universiteit zich tenminste in fase 2 proces georiënteerd bevindt. Hiervoor is noodzakelijk dat de administratieve systemen op orde zijn om tijdig en betrouwbaar de instellingsbrede sturingsinformatie op te leveren. Het bureau van de universiteit heeft een belangrijke taak met betrekking tot de versterking van de administratieve systemen.

Deze doelstelling kan echter alleen gerealiseerd worden als alle betrokkenen bij de uitvoering van de activiteiten binnen de universiteit zich bewust zijn van het belang van kwaliteit op alle niveaus (van de staat van de toiletten tot de kwaliteit van het onderzoek) en bereid zijn om zich daarvoor voortdurend in te zetten en daarin hun rol inzien of toebedeeld krijgen.

Betrokkenen bij de kwaliteitszorg onderwijs

Bij de kwaliteitszorg van het onderwijs bij de universiteit zijn verschillende groepen betrokken. Sommige groepen zijn soms op meerdere manieren betrokken bij de kwaliteitszorg: docenten bijvoorbeeld zijn een belangrijke groep bij de realisatie van de doelstellingen van de opleidingen, maar zijn ook stakeholders als het gaat om hun positie als werknemer binnen de universiteit.

Stakeholder	Betrokken door:	Rol in accreditatieproces
Werkveld	<ul style="list-style-type: none"> • Overleg over domein specifieke eisen en competenties en eindtermen opleiding • Gesprekken in werkveldadviesraad • Eventueel interviews, enquêtes, stakeholdersmeetings • Stagebegeleider en-/of gast-/deeltijd docent 	Input bij zelfevaluatie opleiding Gesprekspartner visitatiecommissie (potentiële rol als lid van het panel bij visitatie)
Studenten	<ul style="list-style-type: none"> • Vakevaluatie • Curriculumevaluatie • Studenttevredenheidsonderzoek 	Input bij zelfevaluatie opleiding Gesprekspartner visitatiecommissie

¹¹ Van goed naar excellent onderwijs; voor schoolleiders die sturen op continue verbetering zonder administratieve lasten, Henk Doleman, Joost Haandrikman, Ivo Israel, Barbara Visser, Kluwer, Deventer, 2014

	<ul style="list-style-type: none"> • Vertegenwoordiging in opleidingscommissie, faculteitsbestuur (als toehoorder) en universiteitsbestuur. 	
Alumni	<ul style="list-style-type: none"> • Alumni enquête • Eventueel als werkgever of stagebegeleider en/of docent 	Input bij zelfevaluatie opleiding Gesprekspartner visitatiecommissie
Docenten	<ul style="list-style-type: none"> • Verzorgen onderwijs • Ontwikkelen onderwijs • Begeleiding studenten • Vakevaluatie • Docentevaluatie • Docenttevredenheidsonderzoek • Functionerings- en beoordelingsgesprekken • Eventueel lid examen- of opleidingscommissie 	Mede uitvoeren zelfevaluatie opleiding Gesprekspartner visitatiecommissie

Daarnaast zijn er nog stakeholders die indirect betrokken zijn of invloed hebben op de kwaliteit van de opleidingen zoals de Minister van onderwijs (regelgeving met betrekking tot de universiteit en het hoger onderwijs), het parlement (goedkeuring van de financiële bijdragen voor de universiteit), de internationale wetenschappelijke wereld (internationale standaard voor onderwijs en onderzoek), sociale en technologische drijfveren binnen het raamwerk van “problems of our time”.

Verantwoordelijken met betrekking tot kwaliteitszorg op de universiteit

De eerste verantwoordelijkheid voor de kwaliteit van de opleidingen ligt bij de faculteiten, de richtingscoördinator van de opleiding en de docenten. Binnen de universiteit is de afdeling Kwaliteitszorg Onderwijs en Research (KOR) belast met centrale zorg voor kwaliteitszorg en onderwijsontwikkeling. Ter ondersteuning van de kwaliteitszorg op de faculteiten heeft iedere faculteit de beschikking over een stafmedewerker kwaliteitszorg, die het faculteitsbestuur en de opleidingen binnen de faculteit ondersteunt.

In onderstaande tabel is voor de universiteit een overzicht opgenomen over de verdeling van de verantwoordelijkheden in het kader van kwaliteitszorg.¹²

Wie	Verantwoordelijkheid	Kwaliteitszorg	Bijzonderheden
Universiteitsbestuur	Laten verzorgen van onderwijs en het toezicht op het onderwijs en de wetenschapsbeoefening	<ul style="list-style-type: none"> • ondersteuning van de opleidingen • creëren randvoorwaarden voor de kwaliteit van het onderwijs door het ontwikkelen en uitvoeren van het algemene beleid met betrekking tot onderwijs, voorzieningen en personeelsbeleid 	Expertisecentrum onderwijs binnen KOR is verantwoordelijk voor de didactische bij- en nascholing

¹² Bewerkte versie van tabel opgenomen in Handreikingen kwaliteitszorg juni 2013

		<ul style="list-style-type: none"> • aanbieden van instrumenten voor docentprofessionalisering (DP), zoals DP(Onderwijs) en DP(Research) didactische bij- en nascholing 	
	Ontwikkelen kwaliteitsbeleid	<ul style="list-style-type: none"> • bevorderen kwaliteitscultuur • formuleren visie gewenste kwaliteitsniveau en kwaliteitsprofiel instelling 	Advisering en voorbereiding door afdeling KOR
	Algemene bewaking van de procedures en de planning van de kwaliteitszorg	<ul style="list-style-type: none"> • standaardisatie van procedures en definities met betrekking tot kwaliteitszorg • het organiseren van (een platform voor) kwaliteitszorg en accreditatie 	Advisering en voorbereiding door afdeling KOR
	(Laten) opstellen, toetsen en indienen van de accreditatieaanvragen	<ul style="list-style-type: none"> • aanbieden van voorzieningen waardoor de benodigde informatie correct en tijdig beschikbaar komt zoals studentenvolgsysteem, (ondersteuning bij) cursus- en curriculumevaluatie • bestuurlijk archief 	Het universiteitsbestuur dient de accreditatieaanvraag en de TNO in,
Faculteitsbestuur	ontwikkeling en uitvoering van het onderwijsbeleid van de faculteit.	Ondersteunen van de verschillende onderwijsprogramma's	Keurt ingrijpende wijzigingen in het onderwijsprogramma goed
	instellen van de opleidingscommissie	Bewaking van de kwaliteit van het onderwijs	
	instellen van de examencommissie	bewaking van de kwaliteit van de examens	
	Instellen van de wetenschappelijk adviesraad	Bewaking van de wetenschappelijkheid van het onderzoek	
Richtingscoördinator	draagt zorg voor de samenstelling van het studieprogramma	bewaakt mede de kwaliteit en het niveau van de studierichting (docenten, curriculum en onderzoeksprogramma's)	
Docenten	<ul style="list-style-type: none"> • verzorgen van onderwijs • het ontwikkelen van cursussen • opstellen en beoordelen van toetsen en examens 	Cursusevaluaties, docentevaluaties, functionerings- en beoordelingsgesprekken	

	<ul style="list-style-type: none"> • studie- en stagebegeleiding 		
Examencommissie ¹³	<ul style="list-style-type: none"> • bewaking van de kwaliteit van de examens • vaststellen van voldoen aan de eisen voor het diploma 	<ul style="list-style-type: none"> • signaleren van tekortkomingen • aanleveren van gegevens over rendementen van de verschillende cursussen en de opleiding als geheel 	Advies aan faculteitsbestuur over verbetermaatregelen
Opleidingscommissie	advies uit brengen over de onderwijs- en examenregeling(en) en de uitvoering van het onderwijs van de opleiding(en)	Advies aan faculteitsbestuur	
Facultaire wetenschappelijke adviesraad	Advies uitbrengen over de wetenschappelijke aspecten van onderwijs en onderzoek	Advies aan faculteitsbestuur over: <ul style="list-style-type: none"> • beoordeling en waarborgen van de wetenschappelijke kwaliteit van bestaande en nieuwe opleidingen op de FTeW met behulp van beoordelingskaders. • beoordeling en waarborgen van de wetenschappelijke kwaliteit van bestaande en nieuwe onderzoeks- en dienstverleningsprojecten op de FTeW met behulp van beoordelingskaders • beoordeling van wetenschappelijke bijdragen van docenten en onderzoekers met behulp van beoordelingskaders. Daarenboven stimuleert de WAR de intervisie tussen collega docenten en onderzoekers. • een meerjaren onderzoeksbeleid op de FTeW vanuit onderzoeksprogramma's van studierichtingen en meerjaren plannen van de overheid en het bedrijfsleven. • alle wetenschappelijke en aan wetenschap 	Ingesteld alleen bij FTeW

¹³ De examencommissie van de faculteit FMijW bestaat uit een Voorzitter, een Secretaris en leden, die door het Bestuur van de Faculteit worden benoemd

		<p>gerelateerde activiteiten in het kader van de doelstelling van de FTeW,</p> <p>Binnen het raamwerk van haar doelstelling en rol functioneert de WAr als klankbord voor het faculteitsbestuur.</p>	
Werkveldadviesraad		Advies aan faculteitsbestuur over: activiteiten in het kader van de doelstelling van de FTeW	
Afdeling KOR	beleidsontwikkeling met betrekking tot kwaliteitszorg, onderwijs, onderzoek en dienstverlening	Advies aan universiteitsbestuur en faculteitsbestuur	
	ontwikkelen, instellen en bewaken van een duurzaam systeem van integrale kwaliteitszorg voor de universiteit en haar processen	Invoering A3 systematiek planning en control cyclus	De A3 methodiek wordt gefaseerd ingevoerd. Gestart wordt met universiteitsbestuur, Bureau van de universiteit, KOR, faculteit FTeW en Faculteit FMijW
	ondersteunen van de kwaliteitszorg voor het onderwijs, onderzoek en de dienstverlening van de universiteit, inclusief de accreditatie van de opleidingen	Ontwikkeling van kwaliteitsbewakingsmechanismen voor onderzoek en dienstverlening	
Expertisecentrum Onderwijs (KOR)	versterken van de onderwijskundige vernieuwing en professionalisering	Ontwikkelen en uitvoeren docentprofessionalisering onderwijs (DPO) en docentprofessionalisering onderzoek (DPR)	
Facultaire kwaliteitszorg medewerker (KOR)	ondersteunen van de verschillende geledingen binnen de instelling bij de activiteiten met betrekking tot de accreditatie van de opleidingen		
	ontwikkeling en actualisatie van de procedures met betrekking tot de kwaliteitszorg	Eerste aanspreekpunt binnen de faculteiten met betrekking tot vragen over kwaliteitszorg en accreditatie	

Meting van de kwaliteit

Het moet duidelijk zijn dat waar kwaliteit van onderwijs een niet eenduidig te definiëren begrip is, dit ook het geval is als het gaat om het formuleren van criteria en prestatie indicatoren voor die onderwijskwaliteit. Wel is het mogelijk om de kwaliteit van het onderwijs uit een te leggen in een reeks van aspecten en factoren die uiteindelijk gezamenlijk de kwaliteit bepalen. In de accreditiekaders van NOVA zijn de onderwerpen en de standaarden aangegeven voor de externe kwaliteitsbeoordeling. Voor de interne kwaliteitszorg sluit de universiteit hierbij aan. Dat betekent dat de NOVA accreditiekaders ook gebruikt worden voor de interne beoordeling van de kwaliteit van de verschillende aspecten van de opleiding als minimumniveau. Wel dienen de studierichtingen in overleg met het faculteitsbestuur en het universiteitsbestuur doelstellingen, streefcijfers en beoordelingscriteria te formuleren voor de verschillende aspecten van de opleidingen. Bij de formulering van de doelen en normen is het belangrijk dat deze zgn. SMART¹⁴ geformuleerd zijn, waardoor ze transparant en controleerbaar zijn.

De studierichtingen hebben voor de kwaliteitszorg van de opleidingen ten minste de onderstaande prestatie indicatoren nodig:

Gegeven	Indicator/streefgetallen
instroom ¹⁵	Er stromen jaarlijks minimaal/maximaal .. studenten in.
uitkomsten vak evaluaties	Minimum score op de onderdelen.... 3.0 (schaal = 1,..., 5). Minimum score op de onderdelen.... 3.5 (schaal = 1,..., 5) Bij een score lager dan de minimumscore op een onderdeel wordt de vakcoördinator aangesproken op dit resultaat en dient een verklaring en indien mogelijk een verbetervoorstel te worden aangeleverd op schrift.
Studeerbaarheid	Minimaal ..% van de studenten haalt het eerste jaar in...tijd. Minimaal ..% van deze groep haalt het diploma in de nominale studieduur en minimaal.....% van deze groep haalt het diploma in de maximale studieduur .
diplomarendement	Bachelor: ..%, waarvan: .. % na 3 jaar ..% na 4 jaar ..% na 5 jaar

¹⁴ Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch Tijdgebonden

¹⁵ Met name voor de masteropleidingen en kleine opleidingen

Planning kwaliteitscyclus

Voor een kwaliteitssysteem van de opleidingen is het belangrijk dat de interne kwaliteitszorg (kwaliteitszorgactiviteiten binnen de instelling) en het externe kwaliteitszorgsysteem (de accreditatieprocedure) zo veel als mogelijk op elkaar aansluiten. Als dat het geval is levert de interne kwaliteitszorg de informatie die nodig is voor de zelfevaluatie en de accreditatieaanvraag en worden extra activiteiten alleen voor de accreditatieaanvraag zoveel als mogelijk beperkt: een groot deel van de werkzaamheden zijn immers al onderdeel van het reguliere interne kwaliteitssysteem.

De accreditatiecyclus omvat een periode van 6 jaar. Het begint met de zelfevaluatie door de opleiding en het opstellen van een accreditatieaanvraag, waarna een panelbezoek door onafhankelijke deskundigen plaats vindt en dat bij gebleken voldoen aan de eisen leidt tot een accreditatie door NOVA voor 6 jaar. Onderdeel van de accreditatieaanvraag is kwaliteitszorg, waarbij met name de processen van de kwaliteitsbewaking en de kwaliteitsverbetering (de PDCA-cyclus) worden beoordeeld.

De kwaliteitszorgcyclus duurt ook zes jaar en komt daarmee overeen met de periode waarvoor aan een opleiding accreditatie wordt toegekend. In de zesjarige cyclus spelen zich twee processen af die op een bepaald moment in elkaar grijpen, het interne en het externe proces.

-Het interne proces, dat de gehele periode van zes jaar beslaat, bestaat uit een werkwijze waarbij ten minste jaarlijks monitoractiviteiten en verbeteractiviteiten worden uitgevoerd. De monitoractiviteiten moeten gedurende die zes jaar voldoende gegevens en inzichten opleveren om een gedegen zelfevaluatie en een accreditatieaanvraag te schrijven.

-De zelfevaluatie: het document dat voortvloeit uit de zelfevaluatie vormt de basis voor de aanvraag en de beoordeling van de opleiding. De zelfevaluatie verbindt het interne en externe proces.

-Het externe proces: de accreditatieprocedure. De instelling behoort een jaar voor de vervaldatum van de accreditatie van een opleiding het verzoek voor het opnieuw verwerven van het keurmerk in te dienen bij het Nationaal Orgaan voor Accreditatie (NOVA). Het beoordelingstraject dat voorafgaat aan het besluit duurt ongeveer een jaar.

Ook bij een positief besluit tot accreditatie zijn er waarschijnlijk bij de zelfevaluatie en bij het panelbezoek verbeterpunten naar voren gekomen. Tevens zullen ook bij een goed functionerend kwaliteitssysteem steeds mogelijke verbeter- en aandachtspunten naar voren komen. Gedurende de periode dat een opleiding geaccrediteerd is, is de opleiding bezig met de bewaking en verbetering van de kwaliteit met behulp van de PDCA-cyclus. Vijf jaar na de accreditatie van de opleiding moet er een aanvraag om her accreditatie worden ingediend. Dat betekent dat er ten minste een jaar daarvoor (dus vier jaar na het verkrijgen van de accreditatie) opnieuw een zelfevaluatie door de opleiding moet worden uitgevoerd. Daarbij herhaalt de hele cyclus zich: panelbezoek, accreditatiebesluit, bewaking en verbetering van de kwaliteit, zelfevaluatie en zo verder. Dit leidt tot de onderstaande kwaliteitszorgcyclus binnen de universiteit.

Jaar 1				
---------------	--	--	--	--

	Verantwoordelijk	Rapporteert aan	Ondersteuning	Bijzonderheden
Opstellen jaarplan	RC	FB	SFK	Op basis van A-3 methodiek
Managementgesprekken	FB	BvU		Op basis van A-3 methodiek
Uitvoeren jaarplan	RC		docenten/ SFK ¹⁶	
Vak evaluatie ¹⁷	Afdeling KOR	RC		Alle vakken worden standaard digitaal geëvalueerd op basis van een standaardvragenlijst
Curriculum evaluatie ten behoeve accreditatieaanvraag	RC	FB	Werkgroep ingesteld door RC, SFK	
Overleg werkveld	RC	FB		Door middel van werkveldadvies raad of ander regulier overleg
Opstellen zelfevaluatie en accreditatieaanvraag	RC	FB	Afhankelijk van gekozen werkwijze, SFK	
Aanvragen accreditatie	BvU		KOR	BvU dient aanvraag in bij NOVA op verzoek van FB via KOR
Jaarverslag	RC	FB	SFK	Op basis van A-3 methodiek

Jaar 2

¹⁶ Stafmedewerker facultaire kwaliteitszorg

¹⁷ In het studiejaar 2015-2016 wordt een pilot vakevaluatie uitgevoerd. De uitkomsten hiervan zullen worden gebruikt om het systeem van vakevaluaties binnen de universiteit in te voeren.

	Verantwoordelijk	Rapporteert aan	Ondersteuning	Bijzonderheden
Opstellen jaarplan	RC	FB	SFK	Op basis van A-3 methodiek
Managementgesprekken	BvU/FB	BvU		Op basis van A-3 methodiek
Uitvoeren jaarplan	RC		docenten/ SFK	
Vakevaluatie	Afdeling KOR	RC		Alle vakken worden standaard digitaal geëvalueerd op basis van een standaardvragenlijst
Overleg werkveld	RC	FB		Door middel van werkveldadvies raad of ander regulier overleg
Accreditatiepanel bezoek				
Jaarverslag	RC	FB	SFK	Op basis van A-3 methodiek

Jaar 3				
	Verantwoordelijk	Rapporteert aan	Ondersteuning	Bijzonderheden
Opstellen jaarplan inclusief verbeterpunten accreditatiecommissie	RC	FB	SFK	Op basis van A-3 methodiek
Managementgesprekken	BvU/FB	BvU		Op basis van A-3 methodiek
Uitvoeren jaarplan	RC		docenten/ SFK	
Overleg werkveld	RC	FB		Door middel van werkveldadvies raad of ander regulier overleg
Evaluëren systeem van kwaliteitszorg	RC	FB	SFK	

Jaarverslag	RC	FB	SFK	Op basis van A-3 methodiek
-------------	----	----	-----	----------------------------

Jaar 4				
	Verantwoordelijk	Rapporteert aan	Ondersteuning	Bijzonderheden
Opstellen jaarplan	RC	FB	SFK	Op basis van A-3 methodiek
Managementgesprekken	BvU/FB	BvU		Op basis van A-3 methodiek
Uitvoeren jaarplan	RC		docenten/ SFK	
Vakevaluatie	Afdeling KOR	RC		Alle vakken worden standaard digitaal geëvalueerd op basis van een standaardvragenlijst
Curriculum evaluatie (midterm review)	RC	FB	Werkgroep ingesteld door RC, SFK	
Overleg werkveld	RC	FB		Door middel van werkveldadvies raad of ander regulier overleg
Jaarverslag	RC	FB	SFK	Op basis van A-3 methodiek

Jaar 5				
	Verantwoordelijk	Rapporteert aan	Ondersteuning	Bijzonderheden
Opstellen jaarplan	RC	FB	SFK	Op basis van A-3 methodiek
Managementgesprekken	BvU/FB	BvU		Op basis van A-3 methodiek
Uitvoeren jaarplan	RC		docenten/ SFK	

Vakevaluatie	Afdeling KOR	RC		Alle vakken worden standaard digitaal geëvalueerd op basis van een standaardvragenlijst
Overleg werkveld	RC	FB		Door middel van werkveldadvies raad of ander regulier overleg
Jaarverslag	RC	FB	SFK	Op basis van A-3 methodiek

Jaar 6				
	Verantwoordelijk	Rapporteert aan	Ondersteuning	Bijzonderheden
Opstellen jaarplan	RC	FB	SFK	Op basis van A-3 methodiek
Managementgesprekken	BvU/FB	BvU		Op basis van A-3 methodiek
Uitvoeren jaarplan	RC		docenten/ SFK	
Vakevaluatie	Afdeling KOR	RC		Alle vakken worden standaard digitaal geëvalueerd op basis van een standaardvragenlijst
Overleg werkveld	RC	FB		Door middel van werkveldadvies raad of ander regulier overleg
Jaarverslag	RC	FB	SFK	Op basis van A-3 methodiek

De jaarplanning van het zevende jaar is gelijk aan de jaarplanning van jaar 1, omdat de cyclus weer opnieuw begint

Na het succesvol indienen van accreditatieaanvraag kan de verleiding groot zijn om de touwtjes met betrekking tot de interne kwaliteitszorg wat te laten vieren: de opleiding heeft immers voor zes jaar de accreditatie binnen! Maar juist dan moet de kwaliteit van het interne kwaliteitszorgsysteem de waarde bewijzen: het is een voortdurend cyclisch proces dat moet leiden

tot voortdurende kwaliteitsverbetering. En ook na een accreditatie van de opleiding zijn er gedurende het proces van voor bereiding en door de visitatie verbeterpunten naar voren gekomen. Deze aandachtspunten moeten worden opgepakt en vertaald naar verbeteracties.

Het is verstandig om na drie jaar een midterm review van de opleiding uit te voeren door middel van een uitvoerige zelfevaluatie. Hiervoor kan het format voor de accreditatie bestaande opleidingen weer gebruikt worden. Door de zelfevaluatie komen verbeterpunten naar voren, die kunnen worden opgepakt en de verbeteracties kunnen worden afgerond voor de heraccreditatie moet worden aangevraagd. De zelfevaluatie dient drie doelen:

1. stimulering van de interne kwaliteitszorg door de sterkte/zwakteanalyse;
2. interne voorbereiding op het bezoek van de visitatiecommissie;
3. het verschaffen van basisinformatie aan de visitatiecommissie.

De zelfevaluatie zal inzicht moeten geven in de doelen die de opleiding zich stelt, en de mate waarin ze gerealiseerd worden. Hoofdvragen zijn:

- Wat zijn de doelstellingen? Zijn ze duidelijk, volledig, passend en bruikbaar? Bestaat er (intern) consensus over de interpretatie ervan?
- Sluiten de programma's aan bij de eigen doelstellingen? Zijn de programma's en diensten ontworpen en opgezet met het oog op het bereiken van de doelstellingen? Ziet het er naar uit dat ze goed werken? Zijn er problemen bij het uitvoeren ervan? Hoe kunnen de eventuele problemen worden opgelost?
- Zijn er voldoende middelen beschikbaar om de programma's en diensten uit te kunnen voeren? Zal dit ook zo blijven?
- In hoeverre worden de doelstellingen bereikt? Hoe kunnen systematisch verzamelde gegevens over de mate van doelbereiking intern worden gebruikt? Wat betekenen de gegevens?

Om een goede zelfevaluatie uit te voeren is er een checklist (bijlage 2) ontwikkeld, waarmee een inventarisatie kan worden gedaan van de informatie die noodzakelijk is bij het opstellen van een accreditatieaanvraag volgens het NOVA format.

Instrumenten voor kwaliteitszorg

De alumni enquête, het student tevredenheidsonderzoek, het docenttevredenheidsonderzoek en de werkveld enquête worden eens per twee jaar (twee aan twee) door de afdeling KOR uitgevoerd voor de hele universiteit. Indien een opleiding daarnaast nog zelf enquêtes wil uitvoeren kan in overleg met KOR bekeken worden of de afdeling mogelijkheden heeft daarbij ondersteuning te verlenen.

	Verantwoordelijk	Rapporteert aan
Alumni enquête	Afdeling KOR	BvU/FB

Student tevredenheids- onderzoek	Afdeling KOR	BvU/FB
Docent tevredenheids- onderzoek	Afdeling KOR	BvU/FB
Werkveld enquête	Afdeling KOR	BvU/FB

Evaluatie is het verzamelen, interpreteren en presenteren van informatie teneinde de waarde van een resultaat of proces te bepalen. Het is belangrijk dat een opleiding regelmatig stilstaat bij de wijze waarop er onderwijs gegeven wordt, zodat de doelmatigheid en -gerichtheid in het oog gehouden kan worden. Door middel van het houden van evaluaties kan er worden geanalyseerd wat goed en minder goed is gegaan, de oorzaken en knelpunten worden achterhaald en er moeten afspraken gemaakt worden over hoe het in de toekomst beter kan. Een evaluatie is dus een reflectief moment waarop de opleiding onderzoekt of hun werkwijze tot de beoogde resultaten leidt. 'In hoeverre zijn de doelstellingen bereikt?' "Wat moet er in de toekomst veranderd worden?"

Er zijn verschillende vormen van onderwijs-evaluatie. Een van deze vormen is de vak evaluatie.

Vak evaluatie¹⁸

Vak evaluaties worden uitgevoerd om de kwaliteit van de opleidingen te bewaken en te bevorderen alsook voor de accreditatie (Fitzpatrick et al; Wholey, Hatly & Newcomer, 2004). Met behulp van een vragenlijst is het mogelijk na te gaan hoe studenten denken over verschillende aspecten van het verzorgde vak en kunnen op die manier verbeteringsvoorstellen geïdentificeerd worden.

De evaluaties hebben als doel de mening van de studenten over het onderwijs in het vak te peilen. Door middel van de vragenlijst wordt nagegaan wat de ervaringen/ meningen van studenten zijn t.a.v.:

- Stimulerend onderwijs
- Curriculum aspecten
- Rol van de docent
- Rol van de student

Elk onderdeel van de vragenlijst is gekoppeld aan een aantal doelstellingen die de universiteit beoogt. Het onderdeel stimulerend onderwijs richt zich voornamelijk op het peilen van het onderwijs dat geboden wordt. Studenten kunnen met deze vragenlijst aangeven hoe effectief het onderwijs in het betreffende vak wordt aangeboden. Het tweede onderdeel uit de vragenlijst heeft betrekking op de kwaliteit van het curriculum en hoe studenten deze kwaliteit ervaren. De rol van de docenten is onmisbaar bij het waarborgen en verbeteren van de kwaliteit van het academisch

¹⁸ Bron: Document KOR; G. Ramawadh e.a. november 2014

onderwijs. Ook de rol van de studenten zelf wordt bevraagd door middel van zelfreflectie. Zo kan in kaart worden gebracht hoe de studenten zich voorbereiden op het vak en de toets.

De (digitale) vragenlijst is gebaseerd op internationaal gebruikte vragenlijsten, aangepast door de afdeling KOR en bestaat uit gesloten vragen. Daarnaast krijgen de studenten de ruimte om aanbevelingen / opmerkingen te doen.

Resultaten

Nadat de studenten de vragenlijst digitaal hebben ingevuld, wordt de data per faculteit, per studierichting en per (vak/ docent) verwerkt. De resultaten hiervan worden door de afdeling KOR verwerkt in een rapport. Het rapport wordt aan de decaan aangeboden. De decaan stuurt vervolgens het rapport naar de opleidingscommissies en de rc's. Voor de vak evaluaties is de volgende procedure ontwikkeld:

Stap	Periode	Activiteit	Verantwoordelijke/ opmerkingen
1	1 mnd. voor tent. periode	<ul style="list-style-type: none"> Lijst met de te evalueren vakken wordt gemaild naar de Rc's (faculteitsbureau) ter controle Van de Rc's (faculteitsbureau) wordt gevraagd naar het tentamenrooster (zodra die af is) de emailadressen van de studenten op basis van de intekenlijsten en de namen van alle docenten die deze vakken verzorgen 	Medewerker bestuurlijke informatievoorziening
	2 weken voor tent. periode	Vragenlijst digitaliseren op website (nu Survey monkey, in latere fase Moodle)	Medewerker bestuurlijke informatievoorziening
	Voor studie vrije periode	Docenten (studenten) informeren om vragenlijst in te vullen	Medewerker bestuurlijke informatievoorziening en facultaire medewerkers kwaliteitszorg
2	Begin van de tentamenperiode	Studenten krijgen via mail een link toegestuurd om de vragenlijst in te vullen. Hiervoor hebben ze twee weken de tijd (per vak)	Medewerker bestuurlijke informatievoorziening

3 ¹⁹	Voor het indienen van cijfers (\pm 3 weken na de tentamenperiode)	In samenspraak met de docenten, krijgen degenen die tentamenbriefjes moeten verstrekken (faculteitsbureau, inzage in cijferlijsten) een lijst met namen v studenten die de vragenlijst niet hebben ingevuld (de vragenlijst toch nog invullen)	Medewerker bestuurlijke informatievoorziening en facultaire medewerkers kwaliteitszorg
4	Na indiening cijfers (\pm 1 maand na tentamenperiode)	Begin bewerken/ verwerken v data	Medewerker bestuurlijke informatievoorziening
5	1, 5 maand na tentamenperiode	Schrijven van rapporten voor de faculteiten	Medewerker bestuurlijke informatievoorziening
6	Resultaten	Presenteren en mailen van de rapporten aan de decanen	Medewerker bestuurlijke informatievoorziening facultaire medewerkers Kwaliteitszorg
7	Binnen twee weken na toesturen rapport	De decanen sturen het rapport door naar de opleidingscommissie/ education board en de Rc's/ disciplinehoofd of afdelingshoofd	
		De Rc's/disciplinehoofd of afdelingshoofd voeren waar nodig gesprekken met de docenten om te komen tot verbeterpunten Indien de docent Rc of disciplinehoofd of afdelingshoofd is voert de decaan het gesprek met de docent.	De facultaire medewerkers Kwaliteitszorg worden geïnformeerd over de voortgang van de gesprekken
8	Binnen een maand na ontvangst rapport	De Rc's sturen de uitkomst van de vak evaluatie naar de betreffende docent met het formulier voor docent evaluatie	
9	Binnen 2 maanden na ontvangst rapport	De Rc's rapporteren schriftelijk aan de decaan hetgeen is	De facultaire medewerkers

¹⁹ Voor zover het examenreglement dat toelaat, zo niet stappen ondernemen om het reglement aan te passen.

		afgesproken tijdens de gesprekken met de docenten	Kwaliteitszorg worden geïnformeerd over de rapportage
10	Na ontvangst	De decaan informeert de opleidingscommissie/ education board gedetailleerd en de studentenvertegenwoordigers globaal over de maatregelen die naar aanleiding van de evaluatie zijn genomen	

Voor de pilot 2014-2015 is gekozen voor de eerstejaars tentamens van de faculteit der maatschappij wetenschappen (exclusief psychologie) en de opleidingen geneeskunde en fysiotherapie van de faculteit der medische wetenschappen.

De evaluaties zullen na het tentamen (digitaal) plaatsvinden omdat er in de vragenlijst ook een vraag wordt gesteld over de behandelde stof en de aansluiting op het tentamen. Voor de duurzaamheid en werkbaarheid van de vak evaluaties is het noodzakelijk om de huidige vak codes aan te passen. Aan de bestaande codes, zoals die nu gehanteerd worden in het studentinformatiesysteem Graduate, wordt een code voor de faculteit, de studierichting, bachelor of master toegevoegd, voor zover die codes niet al in de huidige vak codes zijn opgenomen. De code zal er voortaan zo uitzien: Mij—PA—Beschrijvende statistiek— : MIJPAB110²⁰. Van belang is dat bij wijziging van de vakken deze vakken gezien worden als nieuwe vakken en een nieuwe, eigen code krijgen.

Curriculum evaluatie

Onder curriculumevaluatie verstaan we de evaluatie van een hele studiefase(bijvoorbeeld B1), de opleiding als geheel of zelfs het totale bachelor-master traject. De keuze op welke wijze de curriculumevaluatie wordt uitgevoerd is mede afhankelijk van de vragen die men door de evaluatie beantwoord wil zien. Afhankelijk van de gekozen instrumenten en de aanpak kan de curriculumevaluatie inzicht geven in de samenhang, opbouw, het niveau, de begeleiding e.d. in het desbetreffende cursusjaar of in de hele opleiding. De formats die horen bij het NOVA accreditiekaders geven aan welke vragen beantwoord moeten worden om aan te tonen dat de opleiding voldoet aan de eisen die aan een opleiding gesteld moeten worden, maar laat de universiteit vrij in de wijze waarop de noodzakelijke bewijzen worden verkregen.

De vraag naar de kwaliteit van het curriculum kan worden onderverdeeld in de volgende vier kwaliteitscriteria²¹: (cf. Nieveen, 2009):

- Relevantie: het curriculum voorziet in behoeften en berust op valide inzichten

²⁰ Inmiddels is gebleken dat de codes binnen Graduate mogelijk aangepast en geïnformeerd moeten worden. Indien de codes van Graduate wijzigen zullen ook de codes die gebruikt worden voor de vakevaluaties moeten worden aangepast, omdat Graduate leidend is voor de codes.

²¹ Hoe borg je de kwaliteit van een curriculum? Jan van den Akker en Nienke Nieveen 2009

- Consistentie: het curriculum zit logisch en samenhangend in elkaar
- Bruikbaarheid: het curriculum is praktisch uitvoerbaar in de beoogde context
- Effectiviteit: werken met het curriculum leidt tot de gewenste resultaten.

Voor ieder van die kwaliteitscriteria kunnen verschillende instrumenten worden ingezet.

Relevantie	Aantal inschrijvingen, werkveld enquête, relatie met domein specifieke eisen
Consistentie	Curriculum mapping, doorstroomrendement, studenten enquête
Bruikbaarheid	Docenten enquête, studenten enquête
Effectiviteit	Werkveld enquête, afstudeerproducten, studierendementen

Wat zijn de gebruikelijke stappen in het opleidingsevaluatieproces?²²

a. Stel kritische vragen. Het proces begint met de ontwikkeling van een plan voor de monitoring en evaluatie van een opleiding. De evaluatie omvat de volgende vragen:

- Welke kennis, vaardigheden en attitude verwachten we dat studenten opdoen in het programma?
- Hoe zit het curriculum in elkaar en hoe verhouden de vakken en andere onderwijsactiviteiten zich tot elkaar? Dragen ze bij aan de realisatie van de doelstelling van de opleiding?
- Waar vindt het onderwijs plaats?
- Welke docenten verzorgen de vakken?
- Hoe ziet het programma er uit, wat is de volgorde van de vakken?
- Hoe bewaakt de opleiding dat de programmatische doelen worden bereikt? En hoe kan de opleiding dat aantonen?
- Hoe worden de resultaten van de evaluatie proces, het bewijs, wordt gebruikt om het programma te versterken en de goede elementen te behouden?

b. Identificeer alle belanghebbenden bij de opleiding. De stakeholders moeten worden betrokken bij het evaluatieproces. Daarom is het belangrijk om alle belanghebbenden te identificeren en ervoor te zorgen dat vertegenwoordigers van elke groep (d.w.z. docenten, studenten, bestuurders, werkgevers, enz.) bij de evaluatie betrokken worden.

²² Bewerking van Guide for the Evaluation of Undergraduate Programs, State University of New York University Faculty Senate 2012

c. Stel de visie en missie en de doelstellingen van het programma (opnieuw) vast. Dit moet vroeg in het proces gebeuren omdat de missie en visie en de doelstellingen van de opleiding het kader geven voor de evaluatie van de opleiding. Alle activiteiten van het programma moeten hun relevantie en coherentie ontleenen aan de doelstellingen.

d. Baken de breedte en diepte van de evaluatie af en bepaal de daarvoor noodzakelijke middelen. Bij de evaluatie moet duidelijk zijn wat het doel van de evaluatie is en welke middelen daar voor nodig zijn. Voor de tussenevaluatie van onderdelen van de opleiding zullen minder en andere middelen nodig zijn als voor een zelfevaluatie die moet leiden tot een accreditatieaanvraag bij NOVA. Het is een voorwaarde dat de noodzakelijke middelen voor de evaluatie beschikbaar zijn, zoals capaciteit van de docenten om de evaluatie uit te voeren, maar ook bijvoorbeeld voorzieningen om enquêtes uit te voeren.

e. Ga in open dialoog, met handhaving van student vertrouwelijkheid. Prestatiecriteria voor leerresultaten en andere doelen dienen te worden beoordeeld en vastgesteld, en daarbij is een open dialoog noodzakelijk om relevante academische waarden en indicatoren voor de kwaliteit te verduidelijken.

f. Raadpleeg normen. Accreditatieorganisaties zoals NOVA, maar ook beroepsverenigingen, en wetenschappelijke disciplines hebben vaak geschikte criteria, normen en maatregelen voor de beoordeling van het programma ontwikkeld en moeten worden geraadpleegd.

g. Verduidelijk wat verstaan wordt onder kwaliteit. Kwaliteit is moeilijk te definiëren; Daarom moeten criteria en normen worden vastgesteld die als indicatoren voor de doeltreffendheid van het programma kunnen worden gebruikt.

h. Maak een Curriculum map. Curriculum mapping is een proces van het koppelen van de inhoud en vaardigheden van onderdelen van de opleiding. Het in kaart brengen van een curriculum is belangrijk omdat het duidelijk maakt in welke vakken specifieke leerresultaten worden aangeleerd en beoordeeld en het helpt om ontbrekende inhoud en onnodige herhaling te identificeren. De meest elementaire vorm van een curriculum map van een programma is het studieprogramma, dat de volgorde van de vakken schetst. De meeste studieprogramma's zijn gebaseerd op de veronderstelling dat de belangrijkste concepten en vaardigheden worden aangeleerd in specifieke cursussen en dat die competenties en de beheersing van een onderwerp gedurende het programma wordt opgebouwd. Een gedetailleerde curriculum map omvat die concepten en vaardigheden, evenals de vakken en de evaluaties die worden gebruikt in de vakken om te beoordelen hoe goed de studenten de inhoud en vaardigheden beheersen: de leerdoelen.

i. Gebruik gegevens uit meerdere bronnen die in de loop van de tijd verzameld zijn. Het verzamelen van gegevens en de evaluatie moet een continu proces zijn in het hele onderwijs- en leerproces. De accreditatiecyclus duurt 6 jaar (zie blz. 17) en heeft ieder jaar een aantal evaluatie elementen. Zo is de evaluatie van een opleiding is een continu proces dat culmineert met een zelfstudie rapport

dat een synthese van de jaarlijkse evaluaties vertegenwoordigt in plaats van een eenmalige activiteit. Het gebruik van meerdere activiteiten om gegevens te verzamelen is belangrijk want het levert meer betrouwbaardere resultaten als afzonderlijk prestatimaatstaven.

j. Curriculumevaluatie mag niet worden gebruikt om individuele docenten te evalueren. Om goede evaluaties uit te kunnen voeren moeten de bevindingen openlijk worden gedeeld en geïnterpreteerd zonder schending van de individuele student of docent vertrouwelijkheid. Curriculum evaluatie wordt niet gebruikt voor de evaluatie van individuele docentprestaties. Integendeel, een goede evaluatie van een opleiding is een collegiaal proces dat een vrije en open discussie vraagt over het onderwijs en de beoordeling in een klimaat, waar het nemen van risico en de innovatie worden aangemoedigd

k. Review alle bevindingen met alle belanghebbenden. De bevindingen van de evaluatie proces moeten worden beoordeeld door alle groepen belanghebbenden en zijn de basis voor herziening van een opleiding en uiteindelijk de verbetering van de leerervaring van de studenten.

l. Ontwikkel van een cultuur van evaluatie. Uiteindelijk hangt de effectiviteit van een opleidingsevaluatie grotendeels af van de evaluatiecultuur die bestaat op de instelling waar het programma wordt aangeboden.

Fig. 1: Afbeelding van onderwerpen en vragen integrale curriculum evaluatie

23

²³ Bron: www.canonberoepsonderwijs.nl

Literatuur

Strategisch Beleidsplan Anton de Kom Universiteit van Suriname 2012 – 2017, december 2012, finale versie

Kwaliteitshandboek Universiteit van Twente, februari 2007

Kwaliteitshandboek CT 1e uitgave 1 februari 2006

Terms of Reference ontwikkeling kwaliteitszorgsysteem Anton de Kom Universiteit Suriname, mr. D. Peters, 2013

Handreikingen kwaliteitszorg, NOVA 2013

Methode voor kwaliteitsverbetering van het hoger onderwijs naar het EFQM-model, Expertgroep HBO, vierde versie, juni 2004

Van goed naar excellent onderwijs; voor schoolleiders die sturen op continue verbetering zonder administratieve lasten, Henk Doeleman, Joost Haandrikman, Ivo Israel, Barbara Visser, Kluwer, Deventer, 2014

BIJLAGEN

Bijlage 1 Onderwijsvisie Anton de Kom Universiteit van Suriname

Onderwijsvisie en missie

. De AdeKUS heeft in 2014 een voorlopige strategische visie op het universitair onderwijs geformuleerd die is gebaseerd op de algemene missie en visie.

De AdeKUS stelt het principe van professionele en academische vorming van studenten voorop in haar onderwijsvisie. Daarom biedt de AdeKUS in al haar opleidingen een kwalitatief ontwikkeltraject dat elementen van intellectuele ontwikkeling en persoonlijke groei bevat.

1. Studenten ontplooiën zich tot kennisverwerkers middels een actief en constructief leerproces.

De AdeKUS biedt haar studenten een omgeving waarbij leren een actief en constructief proces is, waarin kennis wordt opgebouwd. Het leerproces omvat een continue afwisseling van waarnemen, overdenken en handelen. Studenten leren betekenis geven aan nieuwe informatie en daar naar te handelen, met als gevolg dat de eigen professionele mogelijkheden worden ontwikkeld. De ontwikkeling van de eigen mogelijkheden geeft op haar beurt vertrouwen in de eigen competentieontwikkeling en is daarmee een belangrijke motiverende factor voor het leren.

Studenten worden in de gelegenheid gesteld te participeren in het onderwijsbeleid.

2. Student gecentreerd opleiden tot een wetenschappelijke benadering

De AdeKUS biedt haar studenten een aantrekkelijk en student gecentreerde wetenschapscultuur aan die op diverse wijzen het wetenschappelijk denken en handelen stimuleert. Studenten worden vanaf hun eerste studiejaar geconfronteerd met onderzoek door het lezen en leren analyseren van wetenschappelijke artikelen. Nadien volgt bv. de systematische literatuursearch (bibliotheek, e-journals, e-publicaties) en de wetenschappelijke synthese van verschillende bronnen van onderzoek. De studenten leren onderzoeksresultaten interpreteren, structureren en evalueren. In een later stadium van hun opleiding lopen de studenten stage in vakgroepen, en realiseren een eigen onderzoeksopzet in het kader van hun master scriptie.

Door hun gehele opleiding heen ontstaat er een leerlijn 'wetenschapscompetentie' die hen instaat, stelt de hedendaagse wetenschappelijke ontwikkeling te volgen en in hun latere professionele leven in te bouwen.

3. Studenten leren een verantwoordelijke rol in te nemen in maatschappelijke en sociale verbanden ter verwezenlijking van duurzame samenlevingen.

De AdeKUS is zich ervan bewust dat we leven in een steeds diverser wordende samenleving die complexe uitdagingen stelt en waarin individuele keuzes steeds belangrijker worden.

AdeKUS wil dan ook studenten opleiden die rekening houden met deze steeds veelzijdige wereld en met de maatschappelijke noden. Meer dan ooit zal een beroep worden gedaan op het creatieve en kritische vermogen van studenten om oplossingen te vinden en hun verantwoordelijkheid te nemen in het kader van een duurzame samenleving.

4. Studenten voorbereiden op het bekleden van wetenschappelijke en beleidsmatige posities op de arbeidsmarkt, waarbij zij hun academische kennis en vaardigheden zullen benutten.

De AdeKUS is een gemeenschap van studenten, docenten, alumni en beroepenveld en vormt een kennisknooppunt dat de student inspireert en ondersteunt om stappen te zetten op weg naar de eigen loopbaan. Daarom verwerft de student tijdens de opleiding niet enkel de louter professionele kennis, inzichten en vaardigheden, maar tevens de nodige en breed inzetbare algemene competenties om te kunnen functioneren in een professionele context (communicatievaardigheden, samenwerking, analysevaardigheden, enz.).

De AdeKUS streeft hierbij naar een balans tussen onderwijs, wetenschappelijk onderzoek, maatschappelijke dienstverlening en samenwerking met de bedrijven. De studenten lopen er stage, doen praktische ervaring op en verrichten onderzoek bij op het terrein dat relevant is voor hun latere beroepsomgeving.

5. Studenten opleiden tot internationaal georiënteerde academici.

AdeKUS wil studenten vormen die kunnen omgaan met de uitdagingen van een mondiale en globaliserende maatschappij. Het zal erop aankomen de studenten uit te rusten met de nodige competenties om de wereld van morgen flexibel en kritisch te kunnen benaderen. Deze wereld zal in toenemende mate door een grotere diversiteit *gekenmerkt worden*; verschillende talen, culturen, visies en attitudes zullen de samenleving uitmaken.

Studenten en docenten dienen dan ook hun blik te verruimen door middel van internationale uitwisseling. Internationale mobiliteit zal dan ook deel uitmaken van het leertraject. Als instelling zal AdeKUS deze internationalisering stimuleren door het aangaan van gemeenschappelijke onderzoeks- en onderwijsprojecten. Hierdoor zullen niet enkel de studenten, maar tevens de docenten en onderzoekers internationale ervaring op doen.

Bovenstaande betekent voor docenten:

De docenten begeleiden en ondersteunen de studenten om de rol die van hen verwacht wordt in het leerproces, op zich te nemen en de koppeling te maken met het onderwijs- en onderzoeksproces. De docenten hanteren hiervoor een aangepaste didactiek, gericht op competentie-ontwikkeling en constructivistisch leren. Zij hanteren daarbij innoverende werkvormen als probleemgestuurd onderwijs, samenwerkend leren, alternatieve evaluatievormen, enz.

De docenten bouwen vanaf het eerste jaar van de studie deze leerlijn in in hun cursusmateriaal en in de bijbehorende oefeningen en practica. Daarbij voorzien zij in een aangepaste studiebegeleiding en een intensieve samenwerking met de bibliotheek, de ICT sector en het SSTC (voor statistische ondersteuning).

De docenten stimuleren de studenten tot een constructief-kritische houding en een maatschappelijk engagement door gebruik te maken van relevante en realistische projecten en leeractiviteiten. Hierdoor worden de studenten uitgenodigd tot reflectie over de actuele maatschappelijke uitdagingen, meer specifiek over de duurzaamheid van de hedendaagse ontwikkelingen. Op die manier leren de studenten ook mede verantwoordelijkheid te nemen voor het eigen onderwijsleerproces.

De docenten voorzien, naast de nodige theoretische onderbouwing, in voldoende praktijkgerichte cursussen, oefeningen, practica en stages waarbij de studenten voor reële professionele vraagstukken worden geplaatst. Een aangepaste studiebegeleiding, evaluatie en feedback door de docent helpt de student hierbij inzicht te krijgen in het eigen leerproces en het verwerven van deze professionele competenties.

De docenten bij hun onderwijs en hun onderzoek een internationale georiënteerdheid hanteren:

- *Internationale handboeken, gerenommeerde auteurs, internationale literatuurlijst bij hun cursusmateriaal;*
- *Deelname aan internationale netwerken van wetenschappers met eigen onderzoeksresultaten, congressen en seminars, zelf summerschools bijwonen, nadien zelf organiseren;*
- *Ingaan op internationale calls, aan internationale onderzoeksprojecten deelnemen en promoten.*

Bijlage 2 Checklist documenten

Onderwerp 1: Beoogde eindkwalificaties

Standaard 1: De beoogde eindkwalificaties van de opleiding zijn wat betreft inhoud, niveau en oriëntatie geconcretiseerd en voldoen aan eisen die door (buitenlandse) vakgenoten en de beroepspraktijk gesteld worden aan een opleiding in het betreffende domein (vakgebied/discipline en/of beroepspraktijk).

Toelichting: De beoogde eindkwalificaties passen wat betreft niveau en oriëntatie (bachelor of master wo) binnen het Surinaamse werk- en onderwijsveld. Ze sluiten bovendien aan bij de eisen die in internationaal perspectief vanuit het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. De beoogde eindkwalificaties van de opleiding sluiten aan bij de volgende beschrijvingen van een bachelor en een master in het wo:

- de beoogde eindkwalificaties zijn ontleend aan eisen vanuit de wetenschappelijke discipline, de internationale wetenschapsbeoefening en voor daarvoor in aanmerking komende opleidingen en de relevante praktijk in het toekomstige beroepenveld.
- een wo bachelor heeft de kwalificaties voor toegang tot tenminste één verdere studie op wo masterniveau en eventueel voor het betreden van de arbeidsmarkt.
- een wo master heeft de kwalificaties om zelfstandig wetenschappelijk onderzoek te verrichten of multi- en interdisciplinaire vraagstukken op te lossen in een beroepspraktijk waarvoor een wo opleiding vereist is of dienstig is.

Voorbeelden van bewijs:

- Beschrijving eindkwalificaties van studenten.
- Beschrijving eindkwalificaties in relatie tot de zgn. Dublin descriptoren.
- Oriëntatie beschrijving.
- Beschrijving vergelijking met (internationale) opleidingen in het betreffende vakgebied.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/ nee	Informatie /document	Beschik- baar	Vindplaats	Verantwoor- delijk
1. Eindkwalificaties zijn ontleend aan eisen					
• vanuit wetenschappelijke (vak) discipline					
• internationale wetenschap					

• relevante beroepspraktijk					
2. Kwalificaties voor toegang tot één verdere studie op wo masterniveau					
3. Kwalificaties voor arbeidsmarkt					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Beschrijving eindkwalificaties van studenten				
Eindkwalificaties in relatie tot de zgn. Dublin descriptors				
WO Oriëntatie beschrijving				
Vergelijking met (internationale) opleidingen (domeinspecifieke eisen)				

Onderwerp 2: Programma

Standaard 2: De oriëntatie van het programma waarborgt de ontwikkeling van kennis en vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek en/of de beroepspraktijk.

Toelichting: Het programma sluit aan bij de volgende criteria voor het programma van een wo opleiding.

- Kennisontwikkeling door studenten vindt plaats in interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek binnen relevante disciplines.
- Het programma sluit aan bij ontwikkelingen in de relevante wetenschappelijke discipline(s) door aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën.
- Het programma waarborgt de ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek.
- Bij daarvoor in aanmerking komende opleidingen heeft het programma aantoonbare verbanden met de actuele praktijk.
- Maatschappelijke relevantie van de opleiding.

Voorbeelden van bewijs:

- Beschrijving van de doelstellingen van de opleiding.
- Overzichtslijst van de laatste afstudeerwerken of de afstudeerwerken van de laatste twee jaar (of van portfolio's / werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid).
- Onderzoeksbeleid van de instelling.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/ nee	Informatie /document	Beschik- baar	Vindplaats	Verantwoor- delijk
Interactie tussen het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek					
Aantoonbare verbanden met actuele wetenschappelijke theorieën					
Ontwikkeling van vaardigheden op het gebied van wetenschappelijk onderzoek					
Aantoonbare verbanden met de actuele praktijk					
Maatschappelijke relevantie van de opleiding					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Beschrijving van de doelstellingen van de opleiding.				
Overzichtslijst van de laatste afstudeerwerken of de afstudeerwerken van de laatste twee jaar (of van portfolio's / werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid).				
Onderzoeksbeleid van de instelling.				

Standaard 3: De inhoud van het programma biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Toelichting: De eindkwalificaties zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Studenten volgen een inhoudelijk samenhangend studieprogramma.

Voorbeelden van bewijs:

- Schematisch programmaoverzicht.
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van eindkwalificaties, leerdoelen, werkvorm(en), wijze van toetsing, literatuur (verplicht / aanbevolen), docent en studiepunten.
- Curriculummapping: van de programmaonderdelen wordt aangegeven hoe ze bijdragen aan het bereiken van de eindkwalificaties.
- Onderwijs- en examenregeling (OER) (deze documenten zijn veelal opgenomen in een studiegids, in dat geval kan deze als bijlage worden opgenomen).

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/nee	Informatie/document	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk
Eindkwalificaties vertaald in leerdoelen					
Inhoudelijk samenhangend studieprogramma					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Schematisch programmaoverzicht				
Inhoudsbeschrijving programmaonderdelen				
1. eindkwalificaties				
2. leerdoelen				
3. werkvorm(en),				
4. wijze van toetsing				
5. literatuur (verplicht / aanbevolen)				
6. docent				
7. studiepunten				
Curriculummapping				
Onderwijs- en examenregeling (OER)				

Standaard 4: De vormgeving van het programma zet aan tot studeren en biedt studenten de mogelijkheid om de beoogde eindkwalificaties te bereiken.

Toelichting: Het didactisch concept (de manier waarop leren plaatsvindt) is in lijn met de beoogde eindkwalificaties en de werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept.

Voorbeelden van bewijs:

- Toetsopgaven met bijbehorende beoordelingscriteria en normering.
- Beschrijving Werkvorm(en), wijze van toetsing.
- Representatieve selectie van feitelijk gemaakte toetsen en beoordelingen.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/nee	Informatie/document	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk
Didactisch concept in lijn met de beoogde eindkwalificaties					
Werkvormen sluiten aan bij het didactisch concept					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Toetsopgaven met bijbehorende beoordelingscriteria en normering				
Beschrijving Werkvorm(en)				
Beschrijving wijze van toetsing.				
Selectie van feitelijk gemaakte toetsen en beoordelingen				

Standaard 5: Het programma sluit aan bij de kwalificaties van de instromende studenten.

Toelichting: De gehanteerde toelatingseisen zijn realistisch met het oog op de beoogde eindkwalificaties.

Voorbeelden van bewijs:

- Overzicht van de toelatingseisen:

Instream eisen voor de wo bachelor: vwo, hbo propedeuse, hbo of daarmee vergelijkbare kwalificaties blijkend uit een toelatingsonderzoek.

Instream eisen voor de wo master: bachelor en eventueel (inhoudelijke) selectie.

- Profiel van instromers.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/nee	Informatie/document	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk
Relatie gehanteerde toelatingseisen/eindkwalificaties					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Overzicht van de toelatingseisen				
Profiel van instromers				

Standaard 6: Het programma is studeerbaar.

Toelichting: Factoren, die betrekking hebben op het programma en die de studievoortgang belemmeren, worden zoveel mogelijk weggenomen. Studenten met een functiebeperking krijgen bovendien op dit aspect extra studieloopbaanbegeleiding.

Voorbeelden van bewijs:

- In-, door- en uitstroomgegevens van - zo mogelijk - de laatste zes cohorten uitgesplitst naar gender.
- Gerealiseerde docent-student ratio.
- toegestaan aantal herkansingen per vak.
- Gemiddeld aantal contacturen per fase van de studie (een fase kan bijvoorbeeld aangegeven worden in reguliere studiejaar, de stage en de afstudeerperiode).

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/nee	Informatie/document	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk
Studievoortgang belemmeringen in programma worden weggenomen					
Bij functiebeperking extra studieloopbaanbegeleiding					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Instroomgegevens van - zo mogelijk - de laatste zes cohorten uitgesplitst naar gender.				
Doorstroomgegevens van - zo mogelijk - de laatste zes cohorten uitgesplitst naar gender.				
Uitstroomgegevens van - zo mogelijk - de laatste zes cohorten uitgesplitst naar gender				
Gerealiseerde docent-student ratio.				
Toegestaan aantal herkansingen per vak				
Gemiddeld aantal contacturen per fase van de studie				

--	--	--	--	--

Standaard 7: De opleiding voldoet aan internationale eisen met betrekking tot de omvang en de duur van het programma.

Toelichting: Omvang en duur:

- wo bachelor: 180 studiepunten;
- wo master: minimaal 60 studiepunten.

Voorbeelden van bewijs:

- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, docent en studiepunten.
- Studiegids van de opleiding.
- Studentenevaluaties.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/nee	Informatie/document	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk
Omvang en duur: - wo bachelor: 180 studiepunten					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, docent en studiepunten.				
Studiegids van de opleiding				
Studentenevaluaties				

Onderwerp 3: Personeel

Standaard 8: De opleiding beschikt over een doeltreffend personeelsbeleid.

Toelichting: Het personeelsbeleid voorziet in de voor de realisatie van het programma benodigde kwalificaties, scholing, beoordeling en omvang van het personeel. Het onderwijs zal voor het merendeel van het ingezette personeel worden verzorgd door onderzoekers die een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van het vakgebied.

Voorbeelden van bewijs:

- Overzicht van het ingezette personeel met naam, functie, gender, omvang aanstelling, graad en deskundigheid.
- Beschrijving personeels- en Opleidingsbeleid.
- Beoordeling en beloningsbeleid.
- Aantal fulltime en parttime in percentages weergegeven.
- Cv van docenten waaruit hun onderzoekservaring blijkt.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/nee	Informatie/document	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk
Personeelsbeleid voorziet in					
1. benodigde kwalificaties					
2. scholing					
3. beoordeling					
4. omvang					
Merendeel onderzoekers					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Overzicht van het ingezette personeel met naam, functie, gender, omvang aanstelling, graad en deskundigheid.				
Beschrijving personeels- en Opleidingsbeleid.				
Beoordeling en beloningsbeleid.				
Aantal fulltime en parttime in percentages weergegeven.				

Cv van docenten waaruit hun onderzoekservaring blijkt				

Standaard 9: Het personeel is gekwalificeerd voor de inhoudelijke, onderwijskundige en organisatorische realisatie van het programma.

Toelichting: De feitelijk bij het personeel aanwezige expertise sluit aan bij de eisen gesteld aan een wo-opleiding. Het onderwijs zal voor het merendeel van het ingezette personeel worden verzorgd door docenten die tenminste een graad hoger heeft dan de oriëntatie die wordt verzorgd.

Voorbeelden van bewijs:

- Didactische bevoegdheid van onderwijzend personeel.
- Cv's van onderwijsgevend en administratief personeel.
- Beschrijving en overzicht van interne nascholingsactiviteiten.
- Beschrijving en overzicht van interne loopbaanontwikkeling.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/nee	Informatie /document	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk
Aanwezige expertise sluit aan bij de eisen gesteld aan een wo-opleiding					
Merendeel van het ingezette personeel tenminste een graad hoger dan de oriëntatie die wordt verzorgd					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Didactische bevoegdheid van onderwijzend personeel.				
Cv's van onderwijsgevend en administratief personeel.				
Beschrijving en overzicht van interne nascholingsactiviteiten.				

Beschrijving en overzicht van interne loopbaanontwikkeling				

Standaard 10: De omvang van het personeel is toereikend voor de realisatie van het programma.

Toelichting: Er is voldoende bevoegd/adequaat personeel (onderwijzend en niet-onderwijzend) aanwezig om het programma te realiseren.

Voorbeelden van bewijs:

- Overzicht van het ingezette personeel met naam, functie, gender, omvang aanstelling, graad en deskundigheid en het vak dat zij doceren.
- Docent-student ratio.
- Overzicht didactische bevoegdheid van docenten.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/nee	Informatie/document	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk
Voldoende bevoegd personeel (onderwijzend)					
Voldoende adequaat personeel (niet-onderwijzend)					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Overzicht van het ingezette personeel met naam, functie, gender, omvang aanstelling, graad en deskundigheid en het vak dat zij doceren.				
Docent-student ratio.				
Overzicht didactische bevoegdheid van docenten				
Overzicht van het ingezette personeel met naam, functie, gender, omvang aanstelling,				

graad en deskundigheid en het vak dat zij doceren.				
Docent-student ratio.				

Onderwerp 4: Voorzieningen

Standaard 11: De voorzieningen zijn toereikend voor de realisatie van het programma.

Toelichting: Er zijn voldoende onderwijsruimten voor de gekozen didactische werkvormen, er wordt voor voldoende studie/werkruimte gezorgd voor zowel onderwijzend en administratief personeel en studenten. De onderwijsruimten voldoen aan de daaraan te stellen eisen. De bibliotheek, practicarumten en laboratoria en internetvoorzieningen zijn toereikend.

Voorbeelden van bewijs:

- Plattegrond of opgave waaruit blijkt dat er voldoende lokalen en docentenkamers zijn om de opleiding te kunnen verzorgen.
- Beschrijving voorzieningen onderwijsruimten, bijv (white) bord, beamer, airco.
- Beschrijving bibliotheek, laboratoria en internetvoorzieningen.
- Electronische leeromgeving.
- Er is in voorkomende gevallen een calamiteitenplan.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/ nee	Informatie /document	Beschik- baar	Vindplaats	Verantwoor- delijk
Voldoende onderwijsruimten					
Voorzieningen onderwijsruimten					
Voldoende studie/werkruimte voor onderwijzend					
Voldoende werkruimte voor administratief personeel					
Voldoende studie/werkruimte voor studenten					
Bibliotheekvoorzieningen zijn toereikend					
Practicarumten en laboratoria zijn toereikend					
Internetvoorzieningen zijn toereikend					

Voorbeelden van bewijs	Beschik- baar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
------------------------	------------------	------------	------------------	----------------

Plattegrond of opgave waaruit blijkt dat er voldoende lokalen en docentenkamers zijn om de opleiding te kunnen verzorgen.				
Beschrijving voorzieningen onderwijsruimten, bijv (white) bord, beamer, airco.				
Beschrijving bibliotheek, laboratoria en internetvoorzieningen.				
Electronische leeromgeving.				
Er is in voorkomende gevallen een calamiteitenplan				

Standaard 12: De studiebegeleiding en de informatievoorziening aan studenten bevorderen de studievoortgang en sluiten aan bij de behoefte van studenten.

Toelichting: Het beleid is erop gericht dat er voorzieningen getroffen worden ten aanzien van studiebegeleiding en informatievoorziening, zodat studenten geen problemen ondervinden bij hun studievoortgang. Voorts moeten de voorzieningen aansluiten bij de behoefte van de studenten.

Voorbeelden van bewijs:

- Beleid t.a.v. studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten met het oog op de studievoortgang.
- Studievoortgangssysteem.
- Studentdossiers.
- Studentendecaan.
- Overzicht van docenten die belast zijn met de studiebegeleiding.
- Overzicht van informaticavoorzieningen beschikbaar voor de studenten.
- Studenttevredenheidsonderzoek.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/ nee	Informatie /document	Beschik- baar	Vindplaats	Verantwoor- delijk

Voorzieningen ten aanzien van studiebegeleiding					
Voorzieningen ten aanzien van informatievoorziening					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Beleid t.a.v. studiebegeleiding en informatievoorziening aan studenten met het oog op de studievoortgang.				
Studievoortgangssysteem				
Studentdossiers.				
Studentendecaan.				
Overzicht van docenten die belast zijn met de studiebegeleiding.				
Overzicht van informaticavoorzieningen beschikbaar voor de studenten.				
Studenttevredenheidsonderzoek.				

Onderwerp 5: Kwaliteitszorg

Standaard 13: De opleiding wordt periodiek geëvalueerd, mede aan de hand van toetsbare streefdoelen. De uitkomsten van deze evaluatie vormen de basis voor aantoonbare verbetermaatregelen die bijdragen aan realisatie van de streefdoelen.

Toelichting: De opleiding bewaakt de kwaliteit van de beoogde eindkwalificaties, het programma, het personeel, de voorzieningen, de toetsing en de gerealiseerde eindkwalificaties via regelmatige evaluaties. De opleiding verzamelt tevens managementinformatie met betrekking tot de rendementen en de staf-student ratio. De verbetermaatregelen uit de periodieke evaluatie van de opleiding dragen bij aan de realisatie van de streefdoelen.

Voorbeelden van bewijs:

- Vastgestelde streefdoelen.
- Statistieken t.a.v. rendementen en staf-student ratio.
- Onderwijsbeleidsplan of soortgelijke documenten.
- Voortgangsrapportage.
- Samenvatting en analyse van recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.
- Rapportage over de genomen maatregelen naar aanleiding van de uitkomsten uit enquêtes en evaluaties.
- Rapportage over de genomen maatregelen naar aanleiding van eerdere accreditatie- en visitatierapporten.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/ nee	Informatie /document	Beschik- baar	Vindplaats	Verantwoor- delijk
Bewaakt kwaliteit via regelmatige evaluaties van					
1. de beoogde eindkwalificaties					
2. het programma					
3. het personeel					
4. de voorzieningen					
5. de toetsing					
6. gerealiseerde eindkwalificaties					
Managementinformatie rendementen					
Managementinformatie staf-student ratio					

Verbetermaatregelen uit de periodieke evaluatie van de opleiding dragen bij aan de realisatie van de streefdoelen					
---	--	--	--	--	--

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Vastgestelde streefdoelen.				
Statistieken t.a.v. rendementen en staf-student ratio.				
Onderwijsbeleidsplan of soortgelijke documenten.				
Voortgangsrapportage.				
Samenvatting en analyse van recente evaluatieresultaten en relevante managementinformatie.				
Rapportage over de genomen maatregelen naar aanleiding van de uitkomsten uit enquêtes en evaluaties.				
Rapportage over de genomen maatregelen naar aanleiding van eerdere accreditatie- en visitatierapporten				

Standaard 14: Bij de interne kwaliteitszorg zijn de opleidings- en examencommissie, medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken.

Toelichting: Het is van belang om alle stakeholders, waaronder opleidings- en examencommissie, medewerkers, studenten, alumni en het afnemend beroepenveld van de opleiding te betrekken bij het proces van interne kwaliteitszorg.

Voorbeelden van bewijs:

- Beschrijving van een kwaliteitsborgingsysteem waarmee de instelling/opleiding werkt.

- Kwaliteitszorgplan uitgezet in actieplannen.
- Rapportage van overleg met het werkveld.
- Document over student-docenttevredenheid.
- Verslagen van overleg in relevante commissies/organen.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/nee	Informatie/document	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk
Bij de interne kwaliteitszorg is de opleidings commissie actief betrokken					
Bij de interne kwaliteitszorg is de examencommissie actief betrokken					
Bij de interne kwaliteitszorg zijn de medewerkers actief betrokken					
Bij de interne kwaliteitszorg zijn de studenten actief betrokken					
Bij de interne kwaliteitszorg zijn de alumni actief betrokken					
Bij de interne kwaliteitszorg is het afnemend beroepenveld van de opleiding actief betrokken					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Beschrijving van een kwaliteitsborgingsysteem waarmee de instelling/opleiding werkt.				
Kwaliteitszorgplan uitgezet in actieplannen.				
Rapportage van overleg met het werkveld.				

Document over student-docenttevredenheid.				
Verslagen van overleg in relevante commissies/organen				
Beschrijving van een kwaliteitsborgingsysteem waarmee de instelling/opleiding werkt.				
Kwaliteitszorgplan uitgezet in actieplannen.				

Onderwerp 6: Toetsing en gerealiseerde eindkwalificaties

Standaard 15: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing en toont aan dat de beoogde eindkwalificaties worden gerealiseerd.

Toelichting: Het gerealiseerde niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen, de afstudeerwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren. De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk.

Voorbeelden van bewijs:

- Onderwijs- en examenregeling (OER).
- Aantoonbare relatie tussen eindtermen en wijze van toetsing.
- Overzicht gehanteerde toetsvormen.
- Inzage recht op gemaakte toetsen/tentamens/examens.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/ nee	Informatie /document	Beschik- baar	Vindplaats	Verantwoor- delijk
Gerealiseerd niveau blijkt uit de tussentijdse en afsluitende toetsen					
Gerealiseerd niveau blijkt uit de afstudeerwerken					
Gerealiseerd niveau blijkt uit de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk functioneren					
Gerealiseerd niveau blijkt uit de wijze waarop					

afgestudeerden in een vervolgopleiding functioneren					
De toetsen en de beoordeling zijn valide, betrouwbaar en voor studenten inzichtelijk					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Onderwijs- en examenregeling (OER).				
Aantoonbare relatie tussen eindtermen en wijze van toetsing.				
Overzicht gehanteerde toetsvormen.				
Inzage recht op gemaakte toetsen/tentamens/examens.				

Onderwerp 7: Continuïteit

Standaard 16: De opleiding heeft voldoende (financiële) voorzieningen om het programma tot stand te brengen, te doorlopen en in stand te houden.

Toelichting: De opleiding kan garanderen dat er voldoende (financiële) voorzieningen aanwezig zijn om het programma tot stand te brengen en deze in stand te houden. Ook om ervoor te zorgen dat studenten het programma volledig kunnen doorlopen.

Voorbeelden van bewijs:

- Planning en begroting van de opleiding.
- Financiële rapportages.
- Jaarverslag van het opleidingsinstituut.
- Overzicht van donoren en nationale/internationale samenwerkingverbanden, waaruit blijkt dat de financiële garantie is geboden.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/nee	Informatie/document	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk
Voldoende (financiële) voorzieningen aanwezig om het programma tot stand te brengen					
Voldoende (financiële) voorzieningen aanwezig om het programma in stand te houden.					
Voldoende (financiële) voorzieningen aanwezig om ervoor te zorgen dat studenten het programma volledig kunnen doorlopen					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Planning en begroting van de opleiding				
Financiële rapportages				
Jaarverslag van het opleidingsinstituut				
Overzicht van donoren en nationale/internationale samenwerkingverbanden				

waaruit blijkt dat de financiële garantie is geboden				

Onderwerp 8: Resultaten

Standaard 17: De gerealiseerde eindkwalificaties zijn in overeenstemming met de nagestreefde eindkwalificaties qua niveau, oriëntatie en domeinspecifieke eisen.

Toelichting: De opleiding dient te bewijzen dat de beoogde doelstellingen ook gerealiseerd zijn. Dat wordt vastgesteld door de gerealiseerde resultaten te vergelijken met de beoogde resultaten, naar niveau, oriëntatie en domeinspecifieke kenmerken.

Voorbeelden van bewijs:

- Inzage in de laatste afstudeerwerken of de afstudeerwerken van de laatste twee jaar (of van portfolio's / werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid), inclusief de cijfers, docentbeoordeling en de beoordelingscriteria.
- Overzicht van de werkgever en functies van de afgestudeerden van de afgelopen zes jaar.
- Overzicht van afgestudeerden die vervolgopleidingen doen.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/nee	Informatie/document	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk
Beoogde doelstellingen gerealiseerd naar de beoogde resultaten					
Beoogde doelstellingen gerealiseerd naar niveau					
Beoogde doelstellingen gerealiseerd naar oriëntatie					
Beoogde doelstellingen gerealiseerd naar domeinspecifieke kenmerken					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
------------------------	-------------	------------	------------------	----------------

Inzage in de laatste afstudeerwerken of de afstudeerwerken van de laatste twee jaar (of van portfolio's / werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid), inclusief de cijfers, docentbeoordeling en de beoordelingscriteria.				
Overzicht van de werkgever en functies van de afgestudeerden van de afgelopen zes jaar.				
Overzicht van afgestudeerden die vervolgopleidingen doen.				

Standaard 18: Voor het onderwijsrendement zijn streefcijfers geformuleerd in vergelijking met relevante andere opleidingen. Het onderwijsrendement voldoet aan deze streefcijfers.

Toelichting: De resultaten van de opleiding moeten niet alleen kwalitatief, maar ook kwantitatief voldoende zijn. Dat betekent dat de rendementen in overeenstemming zijn met de geformuleerde streefrendementen. Deze streefcijfers moeten op een aanvaardbaar niveau zijn.

Voorbeelden van bewijs:

- Overzicht van de streefcijfers en de gerealiseerde rendementen in de verschillende studiefasen.

Opleiding voldoet aan de eisen:					
eis	Ja/nee	Informatie/document	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk
Rendementen in overeenstemming met de geformuleerde streefrendementen					
Streefcijfers moeten op een aanvaardbaar niveau zijn.					

Voorbeelden van bewijs	Beschikbaar	Vindplaats	Verantwoordelijk	bijzonderheden
Overzicht van de streefcijfers en de gerealiseerde rendementen in de verschillende studiefasen				